

## Narodne i školske knjižnice u Hrvatskoj

## Ima li knjige tko čitati?

U Mjesecu hrvatske knjige, koji se tradicionalno održava od 15. listopada do 15. studenoga, vjerojatno je najčešći slogan koji se mogao čuti na stotinama priredaba i svečanosti knjige diljem Hrvatske onaj kako je - knjiga najbolji čovjekov prijatelj. No, malo se tko pita kakvo je stanje čitalačke kulture u nas

**D**a, knjiga je najbolji prijatelj, a kad se tome doda i još jedna mudra izreka koju je potpisani novinar ovih dana negdje pročitao i koja po prilici glasi kako je čitanje za um što i tjelovježba za tijelo, to već dovoljan motiv da se u Mjesecu knjige, ali i u eri sve prisutnije informatičke pismenosti, koja po nekima nagovještava smrt knjizi, priupitamo: a u kakvom je zapravo stanju naša dobra stara knjiga i ima li knjige tko čitati?

O tome kakvo je stanje čitalačke kulture u Hrvatskoj dalo bi se pisati nadugo i naširoko, čak smo za potrebe ovoga teksta pokušali doći do nekih konkretnijih podataka o tome koliko Hrvati čitaju i što čitaju, no žalost takvih je podataka malo.

## Čita se malo i loše

- Do sada u Hrvatskoj nije provedeno cjelovito istraživanje koje bi analiziralo situaciju u složenom kompleksu knjige i čitanja - napominje **mr. sc. Sanjica Faletar Tanacković**, predsjednica Hrvatskoga čitateljskog društva, i dodaje kako dosadašnja, premda ne sustavna i ne brojna, istraživanja o čitateljskim navikama pokazuju da se u Hrvatskoj nedovoljno čita i nedovoljno dobro čita. Neka su istraživanja pokazala da nam je nužno potreban dobro organiziran, osmišljen i stručan rad s djecom, mladima i odraslima u dječjim vrtićima, školama i knjižnicama koji može znatno poboljšati odnos prema tradicionalnim i elektroničkim publikacijama, razviti informacijske potrebe i čitateljske navike te pridonijeti pismenosti.

Jedno takvo istraživanje proveo je **dr. sc. Srećko Jelušić**

s Katedre za knjižničarstvo Filozofskoga fakulteta Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku, koji je zajedno sa suradnicima istraživao čitateljske interese, potrebe i navike u Hrvatskoj, i to posebno zastupljenost čitanja u provođenju slobodnoga vremena mladih, zanimanje za pojedine vrste tekstova i medije kojima se obavijesti prenose te utjecaj obitelji, školske i javne knjižnice te nakladništva i knjižarstva na čitanje.

## Knjižnice i kultura čitanja

Rezultati istraživanja, kako se moglo čuti na nekim skupovima knjižničara kojima je ovaj projekt predstavljen, upućuju na zaključak da, primjerice, knjižnica nije prepoznata kao podrška u odgoju



Biserka Šušnjić: "S HNOS-om smo prvi put u Hrvatskoj u nastavni program uspjeli uvrstiti i program knjižničkog odgoja i obrazovanja"

i da roditelji koji su učlanjeni u knjižnicu najčešće ne znaju što ona sve nudi.

Razvijena knjižnična mreža temeljni je, dakle, preduvjet za



Gradska knjižnica u Zagrebu - skučen prostor najveći je problem narodnih knjižnica u Hrvatskoj

unaprjeđivanje kulture čitanja. O tome kakvo je stanje knjižnične mreže u Hrvatskoj podatke smo potražili u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici, koja je središte hrvatskoga knjižničkog sustava i središnja matična knjižnica za sve vrste knjižnica na području Republike Hrvatske.

Sustav narodnih knjižnica u Hrvatskoj temelji se na teritorijalno-upravnoj podjeli zemlje na županije. Slijedom takve podjele u Hrvatskoj imamo 19 županijskih knjižnica koje imaju matičnu funkciju i nadzor nad ostalih 290 knjižničnih jedinica u mreži narodnih knjižnica.

Uz narodne knjižnice u Hrvatskoj djeluje još jedan knjižnični sustav, koji se s onim prvim dijelom preklapa, dijelom povezuje, a dijelom djeluje i neovisno. Riječ je o sustavu školskih knjižnica koje bi trebala imati svaka osnovna i srednja škola (i imaju ih) i koje su zapravo mjesto inicijacije djece i mladih u svijet knjige te stoga imaju iznimno značajnu odgojnu i obrazovnu ulogu.

## Školske knjižnice

- Što se tiče školskoga knjižničarstva, veliko postignuće dogodilo se prošle godine izradom novoga nastavnoga plana i programa za osnovnu školu prema HNOS-u, kada smo prvi put u jedan nastavni program uspjeli uvrstiti i program knjižničkog odgoja i obrazovanja kao zasebnoga područja koje se odnosi na korelaciju sa svim predmetima i područjima, a ne samo na korelaciju s hrvatskim jezikom - naglašava **Biserka Šušnjić**, viša savjetnica za školske knjižnice u Agenciji za odgoj i obrazovanje. - Knjižnica može biti metodičko središte svake škole ako knjižničar dosljedno primjenjuje metode djelotvornog učenja. Knjižničarstvo je već samo po sebi upućeno na interdisciplinarnost i multimedijalnost, pa je to odlična prilika za vježbanje timskoga rada i uspostavu međupredmetnoga povezivanja, kaže B. Šušnjić, uz napomenu da za sada takav program postoji samo u osnovnoj školi.

Uspješnost rada školske knjižnice ovisi, međutim, i o drugim čimbenicima koji nisu samo odgojno-obrazovni rad. To su, prije svega, materijalni uvjeti i rad-

prostor i prilagođeni namještaj), te oprema i nedostatak financijskih sredstava za nabavu novih knjiga.

- U ovome trenutku 80 posto

## Knjižnice grada Zagreba danas



U potrazi za novom zgradom Gradske knjižnice - Davorica Bastić, ravnateljica Knjižnica grada Zagreba

Knjižnice grada Zagreba najveća su mreža narodnih knjižnica koja dobrom organizacijom, bogatim knjižničnim zbirnkama kao i mrežno dostupnim skupnim katalogom osiguravaju slobodan pristup informacijama ne samo svim građanima Grada Zagreba, nego i Hrvatske i inozemstva.

Zbirke Knjižnica grada Zagreba u 2007. godini, prema podatcima koje nam je dostavila ravnateljica **Davorica Bastić**, broje oko 2,150.000 svezaka knjiga, koje je, uz brojnu audiovizualnu i drugu građu, koristilo gotovo 220.000 članova, građana Zagreba i bliže okolice, ali i brojni znanstvenici i stručnjaci u Hrvatskoj. Ukupna posudba u 2007. godini broji više od pet milijuna jedinica građe. U mreži Knjižnica grada Zagreba

danas su 42 knjižnice koje se mogu koristiti jedinstvenom iskaznicom.

Gradska knjižnica, koja je privremeno smještena u Starčeviću domu, na Starčeviću trgu 6, središnja je knjižnica mreže Knjižnica grada Zagreba i jedna je od najstarijih kulturnih, javnih ustanova u Zagrebu, koja ove godine slavi 100. obljetnicu od utemeljenja. Tim se povodom ovih dana održava i stručni skup pod nazivom *Gradska knjižnica je na dnevnom redu*, čiji je cilj proširiti svijest o važnosti izgradnje nove zgrade Gradske knjižnice, čime bi se trajno riješio problem njezina smještaja.

no vrijeme. U zadnje vrijeme i ti se uvjeti poboljšavaju. Gotovo u svim školama imamo knjižničara barem na pola radnoga vremena, kaže savjetnica Šušnjić. I stručna sprema jako je dobro zastupljena: to su uglavnom visokoobrazovani ljudi koji, ako nisu diplomirani knjižničari, onda će to uskoro postati, jer studiraju uz rad. Prema podatcima dobivenima u NSK, 98 posto škola ima školskoga knjižničara, od kojih njih čak 92 posto ima visoku stručnu spremu.

## Najveći problem prostor i oprema

U ovome je trenutku, međutim, najveći problem prostor (računa se da 40 posto školskih knjižnica još uvijek nema ni odgovarajući

srednjoškolskih knjižnica i oko 75 posto knjižnica u osnovnim školama ima kompjutere, no to ne znači da je u svima do kraja provedena kompjutorizacija, ni da su umrežene u jedinstven računalni sustav - upozorava **Veronika Čelić-Tica**, savjetnica za školske knjižnice u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici. U pitanju su, objašnjava ona, različiti programski sustavi koji ne omogućuju međusobnu komunikaciju. Prema njezinim riječima 40 posto školskih knjižnica u potpunosti je kompjutorizirano, što praktično znači da je fond knjiga uveden u računalni program i da se računalno može pretraživati te da dotična školska knjižnica preko interneta može ulaziti u fond Nacionalne i sveučilišne knjižnice.

## Knjižnice u brojkama

U Hrvatskoj, prema podatcima iz 2006. godine (i svi ostali podatci odnose se na godinu 2006.) djeluju 202 središnje narodne knjižnice, a sveukupno je 319 knjižničnih jedinica (uz središnje tu je još 88 ograna, osam knjižničnih stanica i 21 stacionar). Uz to, u sustavu hrvatskih narodnih knjižnica djeluje i 11 bibliobusa koji obilaze oko 300 stajališta. Uslugama narodnih knjižnica pokriveno je više od 70 posto stanovništva. Pri tom je najbolje stanje u Gradu Zagrebu gdje je pokrivenost stopostotna, a najlošije je stanje u Koprivničko-križevačkoj županiji, gdje pokrivenost iznosi jedva 50 posto.

U svim narodnim knjižnicama bilo je 2006. godine ukupno 8,271.708 knjiga u svescima, odnosno 2,8 knjiga po stanovniku, s time da je najveći prosjek bio u Zadarskoj županiji (5,7 knjiga po stanovniku), a najmanji u Zagrebačkoj županiji (1,9 knjiga po stanovniku), dok je Grad Zagreb imao 2,6 knjiga po stanovniku. Kad je riječ o Zadarskoj županiji, valja reći da je u njoj zabilježena i najveća "stopa rasta" po stanovniku - s 2,2 knjige 2002. godine do 5,7 knjiga 2006. godine!

Sveukupno, narodne su knjižnice 2006. godine zapošljavale 1488 djelatnika, od čega 646,5 s visokom stručnom spremom.

Istodobno, u svim narodnim knjižnicama u Hrvatskoj bila je učlanjena 562.281 osoba, među kojima je bilo 156.751 dijete, s time da je, primjerice, u Brodsko-posavske županije u narodne knjižnice bilo učlanjeno svega 3,8 posto stanovništva, dok je u Zagrebu taj postotak iznosio 36,1 posto.

Svi članovi ostvarili su tijekom prošle godine 8,108.789 posjeta knjižnicama i posudili ukupno 10,564.987 knjiga.

Istodobno, u Hrvatskoj ima i 937 osnovnoškolskih knjižnica te 471 srednjoškolska knjižnica. U osnovnoškolskim se knjižnicama nalazi 9,7 naslova po učeniku (standard je 10), a u srednjoškolskim 11,9 naslova po učeniku (standard je 12).

## Je li internet prijatelj knjižnicama?

Dakle, internet i knjižnica, suradnici ili suparnici? U jednoj anketi o stanju školskih knjižnica koja je provedena u Nizozemskoj jedna je učenica odgovorila: "Ne treba nam školska knjižnica - imamo internet!"

Je li to baš tako?

Ne mora biti - kaže **Veronika Čelić-Tica**, koja je zajedno sa svojom kolegicom **Jadrankom Slobodanac**, savjetnicom za narodne knjižnice u NSK, sudjelovala u stvaranju međunarodne dječje digitalne knjižnice u koju je uvršteno i 18 hrvatskih dječjih knjiga. Nakon nekoga vremena bila je provedena i međunarodna anketa o tome kako djeca i mladi prihvaćaju te knjige u digitaliziranom obliku. Rezultat je bio da su mnoga djeca koja su pročitala knjigu na internetu poželjela istu knjigu imati i u klasičnom tiskanom obliku - jedna je djevojčica izjavila čak da želi spavati s knjigom koju je pročitala na internetu.

Knjiga, dakle, ide dalje. Samo je treba uzeti i (pro)čitati.

Ivan RODIĆ

## Školske knjižnice u Europi

Naši će se školski knjižničari vrlo rado pohvaliti kako mi u Hrvatskoj imamo najbolji sustav školskih knjižnica u Europi. S jedne strane, to je doista tako. Primjerice, u Irskoj resorno ministarstvo tek naptukom (ne zakonom) preporučuje da bi svaka škola morala imati knjižnicu, ali nema propisa koji bi određivali što je potrebno za obrazovanje školskoga knjižničara. Nabavu građe (koja ne zadovoljava potrebe) financira Ministarstvo obrazovanja i znanosti, dok administrativne troškove snose lokalne vlasti.

U Danskoj zakon o školstvu propisuje da svaka škola mora osnovati školsku knjižnicu. Danski parlament donosi odluku o osnivanju škole, pa tako i školske knjižnice. Opcionska vijeća odlučuju o izboru školskoga knjižničara, a školski odbor odobrava nabavu građe. Financiranje je u nadležnosti lokalne zajednice pa su razlike između knjižnice i knjižnice dosta velike.

U Nizozemskoj postoje tri vrste knjižnica: narodne, sveučilišne ili znanstvene te specijalne, u koje spadaju i školske knjižnice. U nizozemskim srednjim školama knjižnice su tek u osnutku i samo neke imaju profesionalnoga knjižničara. Ni u osnovnim školama nije riješen status knjižničara, pa je česta pojava da u njima kao knjižničari rade volonteri i roditelji.

No, u zemljama EU, umjesto školskih knjižnica, postoji razvijen sustav narodnih knjižnica u kojima se na početku školske godine u suradnji s nastavnicima iz škole, koja joj gravitira, detaljno razrađuje plan i program za učeničko korištenje knjižnica.